

Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Karadeniz Technical University Journal of The Faculty of Divinity
issn: 2148-5011

KTÜİFD, cilt / volume: 4, sayı / issue: 2
(Güz / Autumn 2017): 215-229.

Kadınlar Arasında Asketizm ve Manastır Hayatı
Asceticism and the Monastic Life Among Women

Çev.: Halil Temiztürk

Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi
Bilim Dalı.
Research Assistant, Karadeniz Technical University, Faculty of Theology,
Department of History of Religion.
Trabzon/Turkey
e-mail: haliltemizturk@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4564-5561>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Çeviri / Translation

Geliş Tarihi / Date Received: 18 Ekim / October 2017

Kabul Tarihi / Date Accepted: 13 Aralık / December 2017

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2017

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Citation: Margaret Smith, "Kadınlar Arasında Asketizm ve Manastır Hayatı", çev: Halil Temiztürk, *KTÜİFD* 4, sy. 2, (Güz 2017): 215-229.

web: <http://dergipark.gov.tr/katuihd> | <mailto:ktuifd@gmail.com>

Copyright © Published by Karadeniz Teknik Üniversitesi, İlahiyat
Fakültesi. Karadeniz Technical University, Faculty of Theology,
Trabzon, 61080 Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Kadınlar Arasında Asketizm ve Manastır Hayatı*

Margaret Smith**

çev.: Halil Temiztürk

Öz

Kendi özü itibariyle mistisizme yakın olan Hıristiyanlık, geçirdiği tarihsel süreçle beraber mistisizm ile iç içe geçmiştir. Buna rağmen Kilisenin resmi öğretilerine nazaran mistiklerin düşünceleri, onların asketik yaşam tarzı ve sıradan inananlardan üstün oldukları düşüncesi ile mistisizm, Hıristiyanlık tarihinde tartışılan bir mesele olmuştur. Diğer bir tartışma konusu ise kadının konumudur. Kitab-ı Mukaddes'in cennetten düşmenin müsebbibi olarak gösterdiği kadının Hıristiyanlıktaki konumu paradoksaldır. Havva'nın günahı ile Merzem'in kutsallığı arasında gel-git yaşayan Hıristiyanlık, erken dönemde kadınlara kilise vazifeleri ile sakramentleri ifa etme izni verirken, zaman geçtikçe onları Kilise dışına itmiştir. Buna rağmen erken dönemden itibaren kadınların mistik Hıristiyanlık içinde etkin oldukları göze çarpmaktadır. Kilise dışında kalan kadınlar zamanla asketik yaşam, bakirelik, manastır hayatı gibi mistik yaşam biçimlerine yönelmişlerdir. Bu çalışma, kadınların Hıristiyanlığın mistik gelişim süresince yaptığı katkıları kısa hayat hikâyeleri ile beraber özet mahiyetinde sunmaktadır. (çev.)

Anahtar Kelimeler: Hıristiyanlık, Mistisizm, Manastır, Asketizm, Kadın.

Asceticism and the Monastic Life Among Women

Abstract

Christianity, which is close to mysticism due to its internal dynamics, has intertwined with mysticism together with its historical process. However, mysticism is a controversial issue in Christian history in some aspects, such as the mystics' thoughts as compared with church's official teachings, their ascetics lifestyle, and their supremacy over ordinary believers. Another controversial issue is the position of the woman. The position of the woman, which is indicated in the Bible as the responsible for fall from the heaven, is paradoxical in Christianity. Christianity, which is located in two wings between the sin of Eve and the sanctity of Mary, while it allowed women to hold office church duties and sacraments in the early period, as time passed by it began to push them out of the church. However, we see that women are active in mystical Christianity from the early times. Those women preferred mystical lifestyles such as ascetic life, virginity and monastic life. This study has presented women's contribution to the process of mystical development of Christianity with their short life stories.

Key Words: Christianity, Mysticism, Monastery, Asceticism, Women.

* Bu makale yazarın *Studies in Early Mysticism in the Near and Middle East* adlı eserinin aynı başlıklı bölümünün tercümesidir.

** Margaret Smith (1884-1970) mistisizm temelinde İslam ve Hıristiyan gelenekleri ele alan, Arapça ve Farsça eserlerin bir kısmını da İngilizce çevirerek Sufilerin hayatları ve düşünceleri hakkında bilgiler derleyen bir yazar olarak bilinmektedir. Batı'da Rabia el-Adeviyye hakkında ilk eseri yazan kişi olarak tanınan yazarın *An Introduction to the History of Mysticism, An Early Mystic of Baghdad: Al-Muhasibi* gibi eserleri mevcuttur.

Asketizm ve manastır hayatı, ilk dönem Hıristiyan kilisesi içerisinde en az erkekler kadar, kadınlar arasında da takipçi bulmuştur. Paganizm döneminde bile kadın rahibeler bulunmaktaydı. Pisagorcuların da aralarında bulunduğu Roma rahibeler hayatlarını bekârete adayanların ilk örnekleridir ve bu kadınlar, kendilerini bakireliğe adayarak hiyerarşide oldukça yüksek bir konum elde etmişlerdir. Hıristiyan Kilisesi içerisinde kadınlar için bekâret hayatı erkeklere göre daha erken beliren bir gaye olmuştur. Belki de bu durum, evlilik hayatının kadınların dindar bir yaşam takip etmeleri önünde büyük bir engel teşkil ettiği içindir. Kadınlar, erken Hıristiyanlık döneminde yüksek mevkiler elde ettiler; bu açıdan Aziz Pavlus'un on sekiz erkek kadar, on beş kadını da selamladığını hatırlamalıyız.¹ Kadınlar peygamberlik mertebesinde işler yapmış² ve Priscilla, sanki Kilisenin en ileri gelenlerinden biriymiş gibi Pavlus tarafından ismi, kocasından önce iki kez anılmıştır. Bu, onun misyoner ve seçkin bir öğretmen³ ve bazı gerekçelerle ileri sürüldüğü gibi, İbranilere Mektubun yazarı olduğunun kanıtıdır.⁴ Pliny'nin sözünü ettiği diyakones⁵ (ministra) listesinde, ilk üç yüzyılda Kilise organizasyonlarında önemli roller üstlenen düzenli kadın asketiklerin varlığı göze çarpmakta ve isimlerinin kilisenin resmi hizmetler listesine kayıt edildiği görülmektedir.⁶ Bu bakireler henüz bir topluluk içinde yaşamayan veya bir yemine bağlı olmayan kişilerdi ancak onlar kendi evlerinin bir köşesinde inziva hayatı yaşamışlardır. MS. 170 yıllarında yazılan ve Pavlus hakkında özgün bilgiler içeren *Tekla ve Pavlus'un İşleri* (Acts of Paul and Thekla) adlı eser, kadınlara peygamberlik gibi üstün roller vermiş ve hepsinden öte vaftiz olan ve birçok Tanrı kelamı ile aydınlanmış İkonyumlu (Konya) Thekla'yı havari olarak anmıştır. İskenderiyeli Clement, erkek ve kadının erdeminin bir ve aynı olduğu hükmünü vermiştir. Çünkü ikisinin Tanrı'sı aynıdır, ikisinin Öğretmeni aynıdır, onlar bir Kilisenin üyesidir, her ikisi de kendi nefislerini ve iffet-

1 Romalılar 16/1-15; Filipililer 4/2,3; 2. Timoteus 4/19; Filimon 1/2.

2 Elçilerin İşleri 21/9.

3 Romalılar 16/3; 2.Timoteus 4/19; Elçilerin İşleri 18/26.

4 Adolf v. Harnack, *Mission and Expansion of Christianity* (Tr. J.Moffatt,1908), 66.

5 Erken dönem kilise hiyerarşisinde belirli görevleri yapmakla mükellef kadınlardır. Hastaların bakımı, kadınların vaftizi gibi görevleri yapan diakonesler, 11. yüzyıla kadar kısmen devam etmiş, 19. yüzyılda yeninden yapılandırılmıştır. Bk. Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü* (İstanbul: Vadi Yay., 2017), 121.

6 Sokrates, *Church History*, 1/17. Adı geçen eser için bk. <http://www.newadvent.org/fathers/26011.htm>, Erişim Tarihi 07.09.2017.

lerini kontrol etme noktasında birdir, onlar ortak tabaktan yerler, evlilik her ikisi için eşit bir bağıdır; nefes alma, görme, duyma bilme, umut, itaat, aşk, bütün şeylerde onlar benzerdir demektedir. Böylece Clement, onların yaşamda ortak olduğu gibi lütuf ve kurtuluştaki da ortak olduklarını, erdemleri ve çabalarının benzer olduğu sonucuna varır.⁷ Onun zamanındaki kadınlar, Kutsal Kitap üzerine çalışmış ve büyük Hıristiyan öğretmenlerin ve apolojistlerin⁸ derslerine katılmışlardır. Örneğin, Origen'in çok sayıda kadın öğrencisi vardı. Kadınlar, ta ki ikinci yüzyılın sonuna kadar Hıristiyan Kilisesi içerisinde diyakones, elçi, öğretmen ve misyoner olarak öne çıkmış, işkence döneminde erkek ve kadın ayrımı yapılmadığından onlar da martiyler (şehitler) arasında olmuşlardır. Esasen kadınlar erken dönem Hıristiyan kilisesinde, en azından daha üst sınıflar içerisinde çoğunlukta görünmektedir. MS. 322 yıllarındaki Licinius'un uyguladığı zulümde, kadınlara karşı özel yasaklar uygulanmış, sanki İmparator, Hıristiyanlar içerisindeki kadın üyelerin gücünün farkına varmıştır.

O yüzden, birçok kadının asketizm ve dünyadan el etek çekmekle, Hıristiyanca bir yaşamın en zirve formunu kazanmayı düşünmeleri, şaşırıcı gelmemeleridir. Onlar her şeyden feragat etmeye hazır olmalıydılar ve kendi aile bağlarına ve dünyanın cazibesine sırtlarını dönüp Tanrı'yı tefekkür ederek ve onunla bir olma üzerine bir hayatı takip etmeliydiler. Kadın toplulukları, Mısır'da daha üçüncü yüzyılın ortaları gibi erken dönemde ortaya çıkmış ve Mısır'daki manastır hareketinin her aşamasında rol almışlar ve bazıları çöllerde keşişler gibi eremitik yaşam sürmüşlerdir. Bu durum kadınların erkeklerle kanun önünde her daim eşit ve onların kocalarıyla benzer haklara sahip olmaktan hoşnut olduğu ve bundan dolayı kendilerini dini hayatı seçme konusunda daha özgür hissettikleri ülkelerde daha mümkündü. 327 yılında İskenderiye piskoposu olan Athanasius zamanında şehirde bakire evleri vardı; aynı şekilde Aziz Ambrose (MS.340'dan önce doğdu) kendi döneminde İskenderiye ve Doğuda bir yerlerde çok sayıda bu evlerden söz etmiş ve Aziz John Chrysostom (344'de doğdu) ise Mısır'daki bakire birliklerinden bahsetmiştir.⁹

---

7 Clement, *The Paedagogus* (The Instructor). bk. <http://www.newadvent.org/fathers/0209.htm>, Erişim Tarihi 07.09.2017.

8 Yunanca savunma anlamına gelen apoloji, Hıristiyan inanç esaslarını diğer dinlere karşı savunmak anlamına gelir. Bu savunma işini yapan kişilere ise apolojist adı verilmektedir.

9 John Chrysostom, *Homilies on Matthew*, 8. bölüm. Bk. <http://www.newadvent.org/>

Aziz Antony'nin dünyaya yüz çevirip, henüz erkekler için benzer kurumlar olmadığı bir dönemde kendi sorumluluğu altındaki kız kardeşini bakireler evine yani kadın manastırına yerleştirdiği söylemektedir. Pachomius, kız kardeşi Mary için, kendi manastırının olduğu Tabennisi'nin karşı tarafındaki Nil kıyısında bir bina kurmuş ve daha sonra kız kardeşi orada bir kadın manastırı kurup, baş rahibelik yapmıştır. Pachomius kuralları takip eden, diğer iki kız kardeşlik teşkilatı ise, daha sonra şekillenmiş, onlardan birisi Panopolis (Akhmim) civarında kurulmuş olup, dört yüz kız kardeşten oluşurken, diğeri Tesmine'de kurulmuş ve sonrasında bu teşkilatlar çoğalmıştır. Yüz seksen kadından oluşan daha büyük bir manastır ise, daha sonra kurallarını takip edecekleri Kıpti başrahip Shenoudi tarafından Atripe'de kurulmuştur. Eliash Palladius¹⁰, Athribe şehrinde bazı mülklere sahip ve bakirelerin büyük dostu olarak bilinen bir asketiğin, kadın asketiklere acıyarak onlara büyük bir manastır inşa ettiği ve dağıtık halde yaşayan ve sayıları üç yüzü bulan bu münzevileri oraya yerleştirip, onlarla ilgilendiğini ve onlara, bahçeler ve ihtiyaç duyabilecekleri her şeyi sağladığını aktarır. Bunun Shenoudi'nin manastırı olması muhtemeldir.¹¹ Çifte manastırların Mısır'da yaygın olduğu görülür: Erkekler tarım ve diğer el becerisi isteyen işlerde çalışır ve ellerindeki fazla ürünleri kadınlar manastırının ihtiyaçları için verirken, kadınlar erkeklerin kıyafet ihtiyacını karşılardı. Erkek başrahipler gibi kadınlar için de başrahibelere vardı. Biraz yaşlı ve ölçülü keşişler rahibelere manevi bilgiler ve Kutsal Kitap öğretiminde bulunurken rahip ya da diyakoz Pazar günleri sakramentlerin ifası için onlara giderdi. Konvent (kadın manastırı), manastıra biraz mesafeli olup, genellikle Nil nehrinin arasında bir yerlerde bulunurdu. Ne zaman bir rahibe ölse, kız kardeşler onun cesedini, gömülmesi için hazırlar ve nehir kıyısına bırakırlar, keşişler cesedi karşılar ve mezarlığa gömülmesi için sırtlarıydı.¹²

Bu kadın asketiklerin sayısı bu dönemde oldukça dikkate değerdi. Kahire'nin on iki mil güneyindeki Thebaid şehrindeki Oxyrhyncus'da, iki binden fazla rahibe vardı. Palladius Mısır'ı ziyaretinde çok sayıda konvent ve kutsal kadın görmüştür. O, kadınların fazilet ve kemale ulaşmada çok

---

fathers/200108.htm, Erişim Tarihi, 07.09.2017.

10 Palladius, *The Lausiatic History of Palladius* (USA: Kessinger Publish, 2010), bölüm 29.

11 Palladius, *The Lausiatic History of Palladius*, II, Butler'in notu 204.

12 Palladius, *The Lausiatic History of Palladius*, bölüm 33.

zayıf oldukları iddia edilmesin diye, bazı kadınların erkeklere eşit rekabet etmek için Tanrı tarafından “erkek gibi” görevlendirildiklerini söylemeyi gerekli görür.¹³ O, asketik bir yaşam süren bu kadınların çoğunun Kilise Babaları kadar gayretli olduğunu ve ilk keşişlerin, sonradan daha az göze çarpsa da, evli veya bekâr rahibeler ile kutsal kadınlara hoşgörü gösterdiğini söyler. Bu hoşgörü belki de ilk rahibe manastırına yerleşen kadınların, manastırın kurucuları ile yakın akrabalık ilişkisi içinde olması yüzündendir.

Kendilerini erkek gibi gösterip manastırlarda yaşayan ve keşişlerin gayretlerini ve asketizmlerini paylaşan kadınlar hakkında da çok sayıda rivayet vardır. Keşiş olan ve ondan ayrılmak istemediği için yalvaran kızını, bir erkek çocuk gibi giydiren, onun ismini Maria yerine Maryana olarak değiştiren bir adam vardır. Bu kız, babasının ölümünden sonra da cinsiyeti bilinmeden manastırda kalmış, manevi faziletler açısından büyük takdir kazanmıştır. Sonrasında bir kızı iğfal etmekle suçlanıp manastırdan atılmış, bu kızın çocuğunu himaye edip onu yetiştirmiş ve manastırın kapısında sürekli oturmuş ve dört yılın sonunda yeniden manastıra kabul edilmiştir. Maryana bundan sonra da uzun bir müddet yaşamış ve manevi kemaliyete ulaşmak için büyük çabalar ortaya koymuş ve ölünceye kadar kadın olduğu anlaşılamamıştır.¹⁴ Aynı şekilde biz, on sekiz yaşında babasını ve kocasını bırakarak kendisini bir erkek gibi tanıtan, keşişlerin manastırına giren ve oradaki hücrelerinden çıkmadan otuz sekiz yıl kalan Euphrosyne’yi biliriz. Babası bir keresinde manastırı ziyaret ettiğinde onu tanımamış, daha sonra öleceği sırada babasına, fedakârlık sırrını açıklamıştır.¹⁵

Palladius, Antinoe (Antinoëpolis) şehrinde, on iki manastırla karşılaştığını, içlerinden birinin seksen yılını asketik olarak geçiren Amma Talis adlı yaşlı bir kadın tarafından yönetildiğini bize aktarır. O, kendisini çok seven altmış genç kadın ile beraber yaşamakta, öyle ki bu kadınlar onun sevgisi ile korunduklarını düşündükleri için manastırın avlusu için herhangi bir anahtara sahip olmayı bile gereksiz görmüşlerdir. Palladius, kendisinin eriştiği “soğukluk” haline, onun çoktan eriştiğini öyle ki, onun kendi yanına gelip oturduğunu, büyük bir rahatlık ve cesaretle ellerini

13 Palladius, *The Lausiatic History of Palladius*, bölüm 41.

14 Palladius, *Paradise of the Fathers* (London: Tr. E. A. Budge, 1907), 337.

15 Charles de Montalembert, *The Monks of The West* (London, 1896), 242.

omzuna koyduğunu aktarır. Onun, otuz yıldır manastırda kalan Taor adlı bir rahibesi ise kiliseden dışlanır korkusu ile asla yeni bir giysi kabul etmemişti. O, çok güzeldi ama namusu ve iffeti onun koruyucusu olmuştur.¹⁶

Diğer bir yüreği pek, yaşlı asketik ise erkek kardeşlerine “Ben ki bir adamım, sizler ise kadın” diyen Anne Sara (Mother Sarâ) idi.¹⁷ O, nehre bakan yüksekçe bir odada altmış yıl yaşamış ve odasının önünden geçen nehre hiç bakmamıştır. O, şöyle der: “Eğer Tanrı’ya, bütün erkeklerin bana ulaşacağı bir yapı inşa etmelerini dileyseydim, her birini kapı önünde pişmanlıkları ifade eder halde bulurdum: ama ben özellikle, Tanrı’ya ‘Kalbimin O’nunla ve her erkekle birlikte saf ve temiz kalması için dua ettim.”¹⁸ Biz, ilk münzeviler arasında adı Aleksandra olan genç, bekâr bir kadını da duymuşuzdur. O, İskenderiye’deki evini terk edip kendini bir mezara kapatmış, neye ihtiyaç duyarsa mezarın kapağını açmak suretiyle temin etmiş ve on yıl boyunca hiçbir erkek ve kadın görmemiştir. Sonrasında kendini ölüme hazırlayarak süslenmiş ve onuncu yılda ölmüştür.¹⁹ Diğer bir bakire ise, kendi köyünde otuz yıl asketik bir hayat yaşamış ve Cumartesi ve Pazar günleri haricinde yiyecek tatmamış ve zamanını dua etmekle geçirmiştir. Sceteli Babalardan bazıları, çölde seyahat ederken otuz sekiz yılını bir mağarada sadece ot yiyerek geçiren ve asla bir erkeğe bakmayan kutsal bir kadınla karşılaştıklarını söylerler. Bu kadın, Babaların mevcudiyeti sırasında ölmüş ve onlar kadını, kendisini gömmüş şekilde bulmuşlardır.²⁰ Kutsal babalardan birisi, kocasının ölümünden önce ve sonra iffetli bir hayat yaşayan ve şeytanla başarılı bir savaş yürütmüş kutsal bir kadından bahseder ve şöyle ekler: “Eğer böyle şeyler Havva’da olmuş olsaydı, ikinci bir Âdem ile günahları bağışlanan Âdem’de bu şeyler ne kadar çok olurdu?”²¹

Asketik hayatı benimsemiş kadınlar arasında pek de tahmin edilemeyen bir zümre vardır. Manastıra, yani bakireler evine gelen bu kadınlar arasında fahişeler ve dansçıların olduğu aktarılır. Onlar, baştan çıkarmak amacıyla keşişleri çöle kadar takip etmiş ama kendilerini kutsallığın gücü-

16 Palladius, *Historia Lausiaca*, bölüm 59.

17 Palladius, *Paradise of the Fathers*, II, 257.

18 Palladius, *Paradise of the Fathers*, II: 173.

19 Palladius, *Historia Lausiaca*, bölüm. 5.

20 Palladius, *Paradise of the Fathers*, I: 240.

21 Palladius, *Paradise of the Fathers*, II: 270.

ne mağlup olmuş bir şekilde bularak tövbe edip ilahi bağışlanmayı aramış ve manastırda inzivaya kapanmış ya da yalnızlığa çekilmişlerdir. Bunlar arasında Mısırlı Mary ve Pelagia vardır. Pelegia, güzelliğini ve mücevherlerini sergileyerek çöldeki keşişleri ziyaret etmiştir. Keşişler gözlerini çevirmiş ancak onun güzelliği karşısında meftun olan yanlarındaki piskopos, kadın gittikten sonra onun Tanrı tarafından kendilerini muhakeme etmek için gönderildiğini söylemiştir. O şöyle der: “Onu gördüm, tıpkı tamamıyla siyah ve kirlili bir güvercin gibiydi; ama güvercin vaftiz sularında yıkanacak ve kar gibi beyaz gökyüzüne doğru uçacak.” Bir müddet sonra o vaftiz için dönmüş, mallarını yoksullara bağışlamış, çul giyinmiş ve yaşamak için Olives Dağı’ndaki bir hücreye gitmiştir. Güzelliği sebebiyle birçok yanlış yola sapmış diğer bir ünlü fahişe ise Thais idi. “Çünkü o ateşin alevleri gibi görenlerin kalplerini yakardı.” O, Abba Bessaryon (Abba Bessarion) tarafından dine dönmüş, sahip olduğu hayat tarzıyla yanıp kavrulmuştur. O, bir manastıra kapanmış ve kuru ekmek ve su ile yaşayarak üç yıl boyunca hücrelerinde kalmıştır. Sonrasında Aziz Antony’nin öğrencisi Pavlus, cennette görkemli bir tacın serili olduğu ve meleklerin eşlik ettiği bir sedirin hazırlanmış olduğu bir vizyon görmüştür. Bunun büyük bir aziz için olduğunu düşünmüş ama bir ses ona bunun günahları affedilen Thais için olduğunu söylemiş ve on beş gün sonra bu kadın ölmüştür.²²

Diğer yandan biz Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında Kuzey Afrika’da kadınlara ait manastırlarla karşılaşırız. Tertullianus ve Kiprianus (Tertullian ve Cyprian) zamanında örtülü bakireler tanınmaktaydı ve Aziz Augustinus zamanında manastırlara çok sayıda rahibe yerleşmiş, onlardan birisini de kız kardeşi yönetmiştir hatta Augustinus’un mektuplarından birisi de bir rahibe manastırı için yazılmıştır. Yani kadınlar açık bir şekilde dördüncü ve beşinci yüzyıllarda Afrika’da manastır hayatının gelişmesinde büyük bir pay sahibi olmuşlardır.

Ayrıca Suriye ve Anadolu’da, ilk dönemde kadın asketiklerle karşılaşırız. Eusebius, üçüncü yüzyılda Suriye yaşamış bekâret tacı ile süslenmiş, adı Ennathis adlı bir kadından bahsetmiştir. Theodoret, dördüncü yüzyılda Antakya’da yaşamış ve daimi bekâret yemini etmiş genç kadınların kaldığı bir evi olan, diyakones Publia’dan bahsetmiştir. Palladius, yolculuk rotasında, diğer bu tarz bakirelerle karşılaşmıştır. Palladius, büyük saygı duyulan Laodikyalı Photina ve Antakya’da oldukça hürmet gösteri-

---

22 Paradise, I, 140 ve sonrası.

len ve Tanrı ile samimi bir şekilde sohbet eden bir diyakones diye andığı Sabiniana ile karşılaşmıştır.²³

Bu dönemde, Kutsal Topraklarda, asketik yaşama ilgi gösteren, din-dar ve münzevi bir hayat yaşayan birçok Avrupa doğumlu kadın bulunur. Bunlar arasında Palladius'un ilk kez Nitria'da karşılaştığı ve kendisini "ἡ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ," (Tanrı'nın adamı) diye çağırdığı Melania vardır.²⁴ O aslen İspanyol'dur ama Roma'da yaşamıştır. Yirmi iki yaşında dul kalmış, ilahi aşka layık görülmüş ve onun sahipliğinde diğer tanınmış kadın ve bazı çocuklarla İskenderiye'ye doğru yelken açmıştır. Oradan, önce Nitria'ya gitmiş ve birçok Mısırlı baba ile görüşmüş ve sonra Filistin'e giderek azizlere yardım etmiştir. Melania Kudüs'te bir manastır kurmuş ve sorumluluğundaki elli bakire grubu ile orada yirmi yedi yıl kalmıştır. Aquileialı Rufinus da orada yaşamış ve ikisi Kudüs'e gelen birçok ziyaretçiye ev sahipliği yapmış, anlaşmazlıkları çözmüş ve sapkınlıkla mücadele etmiştir.²⁵ Öyle ki, Melania'nın hayırseverliğinin İran'da yaşayanlara kadar ulaştığı anlatılır. O, torunu Melania ile gelini Albina'yı manastır hayatını benimsemesi için ikna etmiş, hatta Roma'ya kadar giderek onları getirmiştir. Daha sonra Kudüs'e geri dönüp, bir hayli yaşlıca ölmüştür.²⁶ Palladius, Melania ve Rufinus'un baldızı bakire Sylvania ile yolculuk etmiştir. Sylvania asla banyo yapmamış, yatakta yatmamış veya tahtirevan kullanmamıştır. Sylvania'nın Filistin içi ve çevresinde üç yıl boyunca seyahat ettiği görülmektedir. Sina dağını ve oradaki keşişleri ziyaret etmiş, ayrıca Mezopotamya ve Edessa'ya uğrayıp orada asketizmi savunan *Thomas'ın İşleri* (Acts of Thomas) adlı eseri okumuştur. Oradan Harran, Antakya ve Anadolu üzerinden seyahat etmiştir. Görünüşe göre yazıştığı rahibelerin bulunduğu birkaç manastırda görevde bulunmuştur. Kutsal kaynakları öğrenmiş ve Origen, Gregory ve Basil'in çok sayıda yazılarını okumuştur. Böylece o, salt dünyevi bilginin üstünde, sanki kanatları varmış gibi yükselbilmiş ve kendisini ruhani bir kuşa dönüştüren saf umutlarla İsa'ya doğru yolculuğunu sürdürmüştür.²⁷

Bunlar gibi diğer bir kutsal kadın ise, evli ama Hakikat Kelamı ile

23 Palladius, *Historia Lausiaca*, bölüm 41.

24 Palladius, *Historia Lausiaca*, bölüm 9.

25 Palladius, *Historia Lausiaca*, bölüm 46.

26 Palladius, *Historia Lausiaca*, bölüm 54 ve 61.

27 Palladius, *Historia Lausiaca*, bölüm 55.

bakire olarak yaşayan Olympias idi. Mallarını bağışlamış ve birçok kadına eğitim vermiş ve ona günah çıkararak papaz gözüyle bakılmıştır.²⁸ Kutsallığı ve asketizmi ile göze çarpan diğer birisi ise, Romalı bir generalin karısı olan Candida'dır. O, kızını bekâret yaşamına adanmış ve oruç tutmanın yanında, gerektiğinde dokunup izleyerek, bedenini kontrol altında tutma düşüncesiyle bütün gece boyu değirmende çalışmayı alışkanlık haline getirmiştir.²⁹ Aziz Jerome'nin yakın arkadaşı ve tanınan öğrencisi Paula, Palladius'un karşılaştığı bu kadınlar arasında idi ve Palladius onu, manevi yaşamda dikkat çeken ve birçok önemli niteliğe sahip biri olarak anmıştır. O, Beytlehem'de kadınlar için üç manastır inşa etmiş ve hacıların için kalacak yerler ve odalar temin etmiştir. Aziz Jerome, bakire olmak için kâmil bir hayat yaşamak isteyen ve sadece kendi manastırı ile kilisesini tanıyan, dünyadan uzak münzevi hayat yaşayan kadınları himaye etmiş ve böylece Filistin'de manastır hayatı sürdüren birçok kadını etkilemiştir.

Erkekler kadar, kadınlar arasında da azla yetinme konusunda aşırıya kaçanlar vardır. Theodoret *Philotes* adlı eserinde dünyadan el etek çekip, daimi bedensel çile halinde yaşayan bu kadınlardan örnekler vermiş ve onların girmesine izin verdiği daracık bir hücrede, çok katı bir yalnızlıkta yaşayan iki hermit grubu ile tanışmıştır. Onları, ağır zincirler altında ezilmiş ve hareket edemez halde günlerini geçirdiklerini fark etmiştir. Ancak bu tarz bir asketizm, aşırılığı temsil etmektedir. Suriyeli kadın asketikler, çoğunlukla manastırda yaşamış ve zamanlarını hayır işlerine, dua etmeye ve tefekküre ayırmıştır ve böylece onlar manevi gelişim ve Hıristiyan kilisesinin canlılığı için birer kuvvet olmuşlardır.

Anadolu'da ikinci yüzyılda Montanizm'in gelişimi, kadınlara belirlenmiş bir yer tahsis etmiştir. Keramet sahibi ve Montanizm'in kurucusu ve yeni tarikatın lideri oldukları iddia edilen iki kadın Priscilla ve Maximilla'dır. Montanist Kiliselerde kadınların piskoposluk, rahiplik, sakramenteleri kutlama gibi önemli görevler yapmasına izin verilmiş, tek bir cinsiyet ile sınırlandırılmayan manevi güce sahip insanların görev yapması ilk şart olarak kabul edilmiştir. Montanistler katı bir asketizm uygulamış, ikinci bir evliliği gayrimeşru kabul etmiş ve oruçlarını titizlikle tutmuşlardır. Frigya'da birçok Hıristiyan Montanist olmuş ve kuşkusuz onların öğretileri, Anadolu'daki kadınların asketik yaşamı ve sonrasında manas-

28 Palladius, *Historia Lausiaca*, bölüm 56.

29 Palladius, *Historia Lausiaca*, bölüm 57.

tır hayatını kabullenmesinin yolunu hazırlamıştır. Basil'in manastır kullarının şekillenmesinden sonra Basil taraftarı olan rahibeler ortaya çıkmıştır. Bildiğimiz kadarıyla Aziz Basil'in annesi Emmelia ve kız kardeşi Makrina, Iris (Yeşilirmak) nehrinin kıyısında, kendi inziva yerinin karşısındaki Annesi'de yaşamıştır. Onlar kendi hane halkı ile gerçek bir asketizm hayatı yaşamışlardır. Bu açıdan Makrina da kendi yurdundaki kadınlar için manastır hayatının kurucularından sayılabilir.³⁰ Macrina'nın kardeşi piskopos olduğunda rahibeler için çok sayıda manastır açmıştır. Basil'in, Mısır'da Pachomius'un kurmuş olduğu örneği izleyerek, çift sistemli (erkek-kadın) manastırları resmen başlattığını görmekteyiz. Bu çift sistemli manastırlarda başrahip ve başrahibe birbirleri ile yakın temas halinde çalışmış ve kadınlar üzerindeki otorite ise başrahibe vasıtasıyla sağlanmıştır. Rahibelerin yanında, canonica diye adlandırılan, dini yaşantıyı benimsemiş kadınlar vardır ki bunlar cenaze işlerini yürütme ve buna benzer hayır işlerini yapmaya kendilerini adanmış samimi üyelerdi. Onlar ne bir yemine bağlı idi ne de düzenli bir manastırda yaşamaya mecburdu, ama erkeklerden uzak, kendi kenobitik³¹ hayatlarında yaşamışlardır. Aziz Basil'in mektuplarından birisi, MS. 374 yıllarında böyle bir cemaat üyesi olan Theodorta'ya yazılmış ve mektupta Basil, kıyafetinde mütevazı olması, erkek topluluğu içinde seviyeli davranması, yiyecekte kanaatkâr, zorunlu gereksinimler konusunda ise kendini sınırlamaya hazır, alçakgönüllü, nefesine hâkimiyet, ibadet, hayır, cömertlik, itaat ve samimi inanca düşkün olması hususlarında onu uyarmıştır.³² Aziz Basil'in mektuplarından diğeri, Kont Terentius'un diyakones olan kızlarına yazılmıştır. Bu mektup ile, Basil gibi kendi ailesindeki kadınlara çok şey borçlu olan birinin, çalışmalarında Anadolu'daki Hıristiyanlar arasında manevi yaşamın gelişmesi ve canlanması için kadınlara ayrıcalıklı bir yer vermesi zaten gerekirdi.

Aziz Basil'in bir zamanlar dostu olan Sebasteli Eustathius'un evliliğini nasıl kınadığını ve her iki cinsiyet için bekâr yaşamı teşvik ettiğini görmekteyiz. Basil, birçok kadını kocalarından ayrılıp manastır hayatına girmeye ikna etmiş; bu kadınlar görünüşe göre cinsel ilişkiden olabildiğince kaçınmak fikri ile saçlarını kısa kestirip, erkek kıyafetlerini benim-

30 Bk. St. Macrina, *Life* (London: W. K. L. Clarke, 1916).

31 Ortak yaşama dayalı manastır hayatıdır.

32 Letter 173. Mektuplar için bk. <http://www.newadvent.org/fathers/3202173.htm>,

semiştir. Asketizmin bu çeşidi, evliliğin kurtuluşa aykırı olarak ayıplanması ve bakirelerin evli olanlara karşı kendilerini övmelerinin yasaklandığı MS. 340 yılındaki Gangra Konsili ile kınanmıştır. Ancak bu kınama olayı, kadınlar tarafından yaygın bir şekilde benimsenen bekâr yaşamının pratikte dinsel yaşamın en yüksek türü olduğunu açıkça ispatlamaktadır.

Palladius, beşinci yüzyılın başında, Galatya'daki Ancyra (Ankara) şehrinde hem iffetleri hem de yetenekleri ile tanınmış iki bin kadar bakire ile karşılaşmıştır. Bu kadınlar arasında Palladius'un bakire veya dul olup olmadığı ile ilgili açıklama yapmadığı, dindarlığı ile büyük saygı duyulan Magna vardır. Magna, bir evlilik yapmış ama bakire kalmış, eşinin ölümünden sonra dindarlığı nedeniyle Kilise piskoposlarının içinde bulunduğu herkes tarafından hürmet gösterilmiş ve kendisini tamamen Tanrı'nın hizmetine adanmıştır. Hasta, yoksul ve yolculara çokça iyilikte bulunmuş ve kendi elleriyle çalışmış ve gecelerini kilisede ibadet ile geçirmiştir.³³

Süryanice konuşan kiliselerde de kadın asketiklerin önde olduğunu görmekteyiz. Biz, erkekler kadar kadınların dahil olduğu, evlilikten kaçınıp, servetlerini terk eden Manicilerin "seçkinleri" ve üçüncü yüzyılda Hıristiyan Kilisesi içerisinde, Oğulların yanı sıra "*Ahdin Kızları*" ile (*B'nath Q'yama*) karşılaşırız. MS. 297'de yazılan Diocletianus'un kiliselere karşı gösterdiği zulmün bir kaydı olan *Guria* ve *Shamona'nın Şehitliği* adlı eserde Ahdin Kızları ve münzevi rahibelerin, bütün Hıristiyanların acı ve keuder içinde olmaları gibi benzer acılara maruz kaldıklarını anlatmaktadır.³⁴ Aynı dönemde, Nisibis'te, manevi bilgisi ve öğretileri kadar güzelliği ve ciddiyeti ile meşhur bakire Febronia'nın içinde bulunduğu, elli bakire manastırı vardı.³⁵

Aphraates, bekârlıklarını koruyan Ahdin Oğulları ve Kızları hakkında da bahsetmiştir. O'na göre kadın kadınlı, erkek erkekle yaşmalıdır. O, eşsiz yaşayanların ve evlenmeyen bakirelerin kutsallığa âşık olduklarını şöyle dile getirir: "Hayat Ağacının meyveleri Tanrı'nın iradesini yerine getiren, ...Yüce Tanrı'nın mekânında dinlenmeye devam eden bakirelere yiyecek olarak verilmiştir; bütün tek yaşayanlar Babasının göğsünden çıkan Biricik olan ile sevinirler. Mesih ile nişanlanmış bütün saf bakireler, meşalelerini yakıp, Damat ile evlilik odasına girerler... Onlarınsı sonsuza

33 Palladius, *Historia Lausiaca*, bölüm 57.

34 F. C. Burkitt, *The History of Eastern Christianity* (London,1904), 131-132.

35 Montalembert, *The Monks of The West*, 221.

kadar sürecek olan Damat'tır.³⁶ Aphraates, Ahdin Kızlarına hitap ederek şöyle der: "Ey İsa ile nişanlı olan bakireler, Ahdin Oğullarından biri size gelip 'Seninle yaşayacağım ve sen bana hizmet edeceksin' dediğinde ona şunu söylemelisin: 'Ben asil Koca (İsa) ile nişanlandım ve O'na hizmet edeceğim; eğer O'nun hizmetinden ayrılıp sana hizmet edersem Nişanlım bana kızacak ve bana bir mektup gönderip beni evinden atacak ve sen benimle ben seninle onurlanmayı isterken, sen ve ben zarar göreceğiz. Üzerindeki giyeceklerin yanmaması için kendini ateşe atma ve onurlu ol ve ben de onurlu kalayım.'"³⁷ Aynı şekilde Anadolu ve Suriye'deki kiliselerle bağlantıda olan cemaat üyeleriyle (*canonica*) mektuplaştığı görülen Rabbula, Ahdin Kızları için de erkekler ile aynı şartlara sahip kaideler hazırlamıştır. Buna göre Ahdin Kızları ile evlenmek isteyen ruhban sınıftan olmayan kişi ve buna rıza gösteren bakire tutuklanıp yargılanacak ve günahlarından kurtulması için manastırlara gönderilecektir.³⁸

Belli ki Rabbula'nın döneminde kadın manastırları zaten vardı ve sonrasında da "Ahdin Kızları Manastırı" Beth Tehunai köyünde varlığını sürdürdüğü düşünülmektedir.³⁹ Pers İmparatorluğu sınırındaki Hira şehri, Hıristiyanlığın merkezi idi ama putperest bir kral tarafından yönetilmekteydi. Altıncı yüzyılda kral Mundhir'in çok sayıda Hıristiyan rahibeyi, Tanrı'sı Uzza için kurban ettiğini okumaktayız. Biz ayrıca altıncı yüzyılda Mezopotamya'da bakire rahibeler ve münzevileri duymuşuzdur ki onlardan birisinin babası olan Mar-yahbh, dağlarda kök ve meyve ile beslenen, kıyafetleri kurumuş otlardan yapılmış ve bir çocuğu olan kutsal bir kadınla karşılaştığını anlatmaktadır. Mar-yahbh, bu çocuktan bahsederken şöyle der: "Şimdi bütün insanlığın Koruyucu'su, bu kızı Havva'nın aksine Meryem gibi, dünyanın yerine cennet gibi, ölümü taşıyanın yerine hayatı taşıyan gibi yükseltti. Çok geçmeden bu kutsal kadın, o kızın annesi Tanrı'yı hoşnut eden güzel işlerle dolu bir hayat yaşayıp, yerine kutsal bir kadın olan kızını bırakarak öldü." Mar-yahbh zaman zaman bu kızı ziyaret etmiş ve ona şunları demiştir, "O, bu dünyada olmasına rağmen buradan değildi. Ve onun gözlerini kaldırıp yüzüme baktığını hiç bilmem, çünkü

36 F. C. Burkitt, *The History of Eastern Christianity*, 138.

37 F. C. Burkitt, *The History of Eastern Christianity*, 139.

38 F. C. Burkitt, *The History of Eastern Christianity*, 146-147.

39 Thomas of Marga, *Book of the Governors* (London:Tr. E. A. Budge, 1893), II: 325.

onun zihni, Tanrı'nın tezahürüyle sarıp sarmalanmıştı.”⁴⁰

Ayrıca biz, miladi takvimin ilk yüzyıllarında erkekler kadar kadınların kendilerini dünyadan ve onun bütün cazibelerinden feragat etmeye, tek ve yalnız bir hayatı benimsemeye hazır olduklarını görmekteyiz. Dindar bir hayat, kadınlar tarafından el üstünde tutuluyor, kutsal kadınlar aziz olabiliyor, kutsallıkları nedeniyle hem hayatta oldukları dönemde hem de gördüğümüz kadarıyla, ölümlerinden sonra türbelerinde hürmet görüyorlardı. Beşinci yüzyıldaki Nesturi tartışmaları süreci, Nesturilerin karşı durmasına rağmen, Meryem'e Tanrı Annesi (theotokos) unvanını vererek Kutsal Bakire'yi bütün azizlerin üzerinde bir rütbeye yerleştirmiş ve aracı kadın fikri kabul edilmiştir. Böylece erkekler kadar, kadın azizler kültü de gelişmiştir. Ancak kadın asketiklerin ve rahibelerin ilk ve en önemli amacı, kutsal bir yaşama erişmek, insanlığa hizmet etmek- bu dindar kadınların birçoğu kendilerini hasta ve fakirlerin bakımına vermiştir-ama daha fazla ibadet ve tefekkür etmekte. Böylece onlar sonunda mistik hedefi elde edebilecek, tıpkı Mar-yahbh'ın ziyaret ettiği kutsanmış kadın gibi Tanrı'nın Vizyonu ile sarmalanmış olacaktırlar.

Kaynakça

Amélineau, J. *Les Moines Egyptiens*. Paris, 1889.

Burkitt, F. C. *The History of Eastern Christianity*. London,1904.

Chrysostom, John. *Homilies on Matthew*, 8. bölüm. <http://www.newadvent.org/fathers/200108.htm>, Erişim Tarihi, 07.09.2017.

Clement. *The Paedagogus* (The Instructor). <http://www.newadvent.org/fathers/0209.htm>, Erişim Tarihi 07.09.2017.

Gündüz, Şinasi. *Din ve İnanç Sözlüğü*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2017.

Harnack, Adolf v. *Mission and Expansion of Christianity*. Tr. J.Moffatt,1908. <http://www.newadvent.org/fathers/3202173.htm>,

Kutsal Kitap. Yeni Yaşam Yayınları.

Macrina. *Life*. London: W. K. L. Clarke, 1916.

Montalembert, Charles. *The Monks of The West*. London, 1896.

Palladius. *Paradise of the Fathers*. London: Tr. E. A. Budge, 1907.

---

40 Thomas, *Book of the Governors* II: 73-75.

-----*The Lausiatic History of Palladius*. USA: Kessinger Publish, 2010.

Sokrates. *Church History*.1/17. <http://www.newadvent.org/fathers/26011.htm>, Erişim Tarihi 07.09.2017.

Thomas of Marga. *Book of the Governors*. volume II. London: Tr. E. A. Budge, 1893.